

ตัวแบบสมการโครงสร้างทุนทางสังคม การบริหารความเสี่ยง และศักยภาพแหล่ง
ท่องเที่ยวที่มีผลต่อการท่องเที่ยวยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวในภาคตะวันออก
ของประเทศไทย

Social Capital Structure Equation Model Risk management and tourism potential
that affect sustainable tourism of tourism community enterprises
in Eastern Thailand

ธนพล ก่อฐานะ

Tanapol Kortana

วิทยาลัยนวัตกรรมและการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

College of Innovation and Management, Suansunandha Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author, Email: tanapol.ko@ssru.ac.th

Received: 2024-12-19; Revised: 2024-12-26; Accepted: 2024-12-27

บทคัดย่อ

จุดประสงค์ของการทำวิจัยในครั้งนี้ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาระดับทุนทางสังคม การบริหารความเสี่ยง ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวในภาคตะวันออกของประเทศไทย 2) เพื่อศึกษาอิทธิพลของตัวแปรทุนทางสังคม การบริหารความเสี่ยง ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวที่มีผลต่อการท่องเที่ยวยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวในภาคตะวันออกของประเทศไทย และ 3) เพื่อพัฒนาแบบจำลองตัวแบบสมการโครงสร้างการท่องเที่ยวยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวในภาคตะวันออกของประเทศไทย งานวิจัยนี้ใช้การวิจัยแบบวิจัยเชิงปริมาณในการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนในเขตภาคตะวันออกจำนวน 400 คน ขนาดของกลุ่มตัวอย่างกำหนด โดยใช้เกณฑ์ 20 เท่าของตัวแปรสังเกต ใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอนใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยแบบจำลองสมการโครงสร้าง ผลการวิจัยพบว่า 1) ตัวแปรทุนทางสังคม ตัวแปรศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว และตัวแปรการบริหารความเสี่ยงมีอิทธิพลต่อของวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวยั่งยืนในภาคตะวันออกของประเทศไทยที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.001 และ 3) รูปแบบตัวแบบสมการโครงสร้างที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นนั้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ได้อย่างเหมาะสม โดยมีความแม่นยำในการพยากรณ์ร้อยละ 38 ผลของงานวิจัยนี้สามารถนำไปปรับใช้เป็นแนวทางกำหนดนโยบายในการดำเนินกิจกรรมและกระบวนการนิเวศของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่อื่น ๆ ซึ่งมีความสอดคล้องกับบริบทที่ผู้วิจัยทำการศึกษาได้เพื่อให้เกิดความสามารถในการนำไปสู่ความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวยั่งยืนต่อไป ทั้งนี้ผลการศึกษาพบว่าตัวแบบสมการ

โครงสร้างมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ $\chi^2 = 150.023$, $df = 49$, $p\text{-value} = 0.000$, $\chi^2 / df = 2.908$, $GFI = 0.940$, $NFI = 0.947$, $IFI = 0.964$, $TLI = 0.951$, $CFI = 0.963$ และ $RMSEA = 0.072$

คำสำคัญ:ทุนทางสังคม, ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว, การบริหารความเสี่ยง, ความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยว, วิสาหกิจชุมชน

Abstract

The objectives of this research are 1) to study the level of social capital, risk management, tourism potential, and sustainable tourism of tourism community enterprises in eastern Thailand; and 3) to develop a model of the equation model of sustainable tourism structure of tourism community enterprises in east of Thailand. This study uses quantitative research in quantitative research. The sample size is determined using the criteria of 20 times the observed variable. Use a multi-step sampling method, use a questionnaire to collect data. Analyze data with structural equation models The results showed that: 1) Social capital variables, tourism attraction potential variables, and risk management variables have a statistically significant influence on sustainable tourism community enterprises in eastern Thailand. 0.001 and 3) the structural equation model created by the researcher is appropriately consistent with the empirical data. The results of this study can be applied as a guideline for policy formulation in the implementation of activities and ecological processes of the tourism industry in other areas, which is consistent with the context in which the researcher conducted the study to achieve the ability to lead to the success of sustainable tourism community enterprises. The results showed that the structural equation model was consistent with the empirical data ($\chi^2 = 150.023$, $df = 49$, $p\text{-value} = 0.000$, ($\chi^2 / df = 2.908$, $GFI = 0.940$, $NFI = 0.947$, $IFI = 0.964$, $TLI = 0.951$, $CFI = 0.963$ and $RMSEA = 0.072$

Keywords: Social Capital, Tourism Potential, Risk Management, Sustainability of Tourism Attractions, Community Enterprises

บทนำ

วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวมีบทบาทมากขึ้นในชุมชนท้องถิ่นเมื่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้ขยายอาณาเขตของกิจกรรมทางเศรษฐกิจเข้าไปใกล้วิถีชีวิตของชุมชนมากขึ้น นักท่องเที่ยวส่วนหนึ่งให้ความสนใจกับการเดินทางไปสัมผัสความจริงแท้ดั้งเดิมของพื้นที่ต่างๆ ในไทยเพิ่มมากขึ้น การท่องเที่ยวไม่ได้กระจุกตัวอยู่ในเมืองใหญ่ หากมีการกระจายตัวสู่ชุมชน ส่งผลให้ท้องถิ่นหลายแห่งตั้งรับการมาถึงของนักท่องเที่ยวนำการท่องเที่ยว

มาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตเพราะเชื่อว่าการท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในภาคส่วนสำคัญที่สามารถช่วยพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับโลก การท่องเที่ยวนั้นมีบทบาทสำคัญในการเติบโตทางเศรษฐกิจระดับประเทศและระดับภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ของการเพิ่มอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศและรายได้ (Sokhanvar, 2019) การท่องเที่ยวเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจ ในประเทศที่กำลังพัฒนาหรือประเทศที่พัฒนาแล้ว (Le-Klähn and Edwards, 2014; Shafiee et al., 2019) ดังนั้นการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวนับเป็นสิ่งที่สำคัญเนื่องจากทำให้ทราบได้ว่าแหล่งท่องเที่ยว นั้นมีศักยภาพด้านใด และมีศักยภาพเพียงใด เพื่อจะเป็นข้อมูลในการส่งเสริมและสนับสนุนการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ประกอบกับนโยบายทางภาครัฐที่สนับสนุนขับเคลื่อนเศรษฐกิจของชุมชนให้ยั่งยืน

วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวมีบทบาทมากขึ้นในชุมชนท้องถิ่นเมื่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้ขยายอาณาเขตของกิจกรรมทางเศรษฐกิจเข้าใกล้วิถีชีวิตของชุมชนมากขึ้น นักท่องเที่ยวส่วนหนึ่งให้ความสนใจกับการเดินทางไปสัมผัสความจริงแท้ดั้งเดิมของพื้นที่ต่างๆ ในไทยเพิ่มมากขึ้น การท่องเที่ยวไม่ได้กระจุกตัวอยู่ในเมืองใหญ่ หากมีการกระจายตัวสู่ชุมชน ส่งผลให้ท้องถิ่นหลายแห่งตั้งรับการมาถึงของนักท่องเที่ยวนำการท่องเที่ยวมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตเพราะเชื่อว่าการท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในภาคส่วนสำคัญที่สามารถช่วยพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับโลก การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการเติบโตทางเศรษฐกิจระดับประเทศและระดับภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ของการเพิ่มอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศและรายได้ (Sokhanvar, 2019) ประกอบกับข้อมูลจากงานเสวนา “ฟ้าหลังฝน มิติใหม่ท่องเที่ยวไทย” ที่ ธปท. และ บริษัท วิซ่า อินเทอร์เน็ตชั่นแนล (ประเทศไทย) จำกัด ร่วมกันจัดขึ้นเมื่อเดือนมิถุนายน 2564 ได้เสนอบทความ Revitalising Thailand's tourism sector: In search of enablers for future sustainability ซึ่งปัญหาว่า โมเดลการท่องเที่ยวแบบเดิม ๆ ของไทย อาจเพิ่มความเปราะบางและความผันผวนของรายได้ภาคการท่องเที่ยวในโลกหลังโควิด โดยเสนอประเด็นที่น่าสนใจที่ว่ากระจายแหล่งที่มาของรายได้ให้พึ่งพาลาดนักท่องเที่ยวที่หลากหลายขึ้น เพื่อให้รายได้จากการท่องเที่ยวมีเสถียรภาพ และช่วยรองรับความเสี่ยงในอนาคต รวมถึงเพิ่มการกระจายรายได้ผ่านการสนับสนุนการท่องเที่ยวเมืองรองมากขึ้น และที่สำคัญต้องทำให้การท่องเที่ยวไม่สร้างต้นทุนด้านสิ่งแวดล้อมมากเหมือนในอดีต

แนวคิดและความสำคัญของทุนทางสังคมเป็นองค์ความรู้ที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางว่ามีผลช่วยให้สังคมบรรลุการเติบโตทางเศรษฐกิจในระดับที่ต้องการ และองค์ประกอบของทุนทางสังคมยังเป็นทรัพยากรการผลิตที่สามารถกระตุ้นการเติบโตทางเศรษฐกิจและสวัสดิการของประชาชนในท้องถิ่น (Daskalopoulou, 2020) ทุนทางสังคมเป็นทรัพยากรอันมีค่าที่สามารถนำมาประกอบเป็นสมการการเติบโตทางเศรษฐกิจได้ ทุนทางสังคมสามารถมีบทบาทสำคัญในการเติบโตทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้เพราะผ่านเครือข่ายและความผูกพัน ทุนทางสังคมไม่เพียงแต่รวมสังคมเข้าด้วยกันเท่านั้น แต่ยังรวมองค์ประกอบในการเติบโตทางเศรษฐกิจด้วย ทุนทางสังคมทุกรูปแบบมีความจำเป็นในสังคมเพื่อสนับสนุนการดำเนินการร่วมกันทุกรูปแบบ ซึ่งคาดว่าจะดำเนินต่อไปในไม่ช้า ในระยะยาวจะกลายเป็นเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการเติบโตทางเศรษฐกิจ (Zmyslony et al., 2020)

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) เป็นการดำเนินการด้านการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีชีวิตที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว เพื่อปกป้อง สงวนรักษาและพัฒนาสิ่งเหล่านี้ให้อนุชนคนรุ่นหลัง ซึ่งต้องปลูกจิตสำนึกให้แก่ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ทั้ง นักท่องเที่ยวคนท้องถิ่น ผู้ประกอบการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ในปัจจุบันมีรูปแบบการท่องเที่ยวหลายแบบที่มุ่งส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เช่น การท่องเที่ยวเชิงชุมชน (Community based tourism) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ (Ecotourism) หรือแม้แต่ต้นนโยบายรัฐหรือหน่วยงานท้องถิ่นที่ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมหรือกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวในแต่ละแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น คำว่า ความยั่งยืน มีการใช้อย่างกว้าง ๆ เพื่อบ่งบอกถึงโครงการ การริเริ่ม และการดำเนินการที่มุ่งรักษาทรัพยากรเฉพาะ ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ด้านที่แตกต่างกันคือ: มนุษย์ สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม เรียกว่าเสาหลัก 4 ประการของความยั่งยืน ทูทางสังคมมีความสำคัญเนื่องจากการพัฒนาที่ยั่งยืนสามารถเกิดขึ้นได้ผ่านการดำเนินการร่วมกันด้วยทุนทางสังคมที่เพียงพอเท่านั้น ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่มีอยู่ในปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในชีวิตประจำวันระหว่างสมาชิกในชุมชนช่วยเสริมความสัมพันธ์เชื่อมโยงที่เพิ่มการเข้าถึงทรัพยากรภายนอกชุมชน (Bramwell and Lane, 2011; Lee and Stanciulescu, 2011) และพัฒนาบรรทัดฐานที่ใช้ร่วมกัน ความไว้วางใจ และการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันซึ่งจะส่งเสริมความร่วมมือสำหรับผลลัพธ์เชิงสร้างสรรค์ (TJ Lee, Riley และ Hampton, 2010)

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจ ที่จะศึกษาตัวแบบสมการโครงสร้างทุนทางสังคม การบริหารความเสี่ยง และศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวที่มีผลต่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวในภาคตะวันออกของประเทศไทย เนื่องด้วยภาคตะวันออกของประเทศไทยมีทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย รวมถึงมีประเพณีและวัฒนธรรมที่น่าสนใจ เพื่อเป็นประโยชน์และเป็นแนวทางให้กับวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยว หน่วยงานราชการหรือแหล่งท่องเที่ยวอื่นนำไปปรับใช้ หรือพิจารณาพัฒนาสนับสนุน ริเริ่มโครงสร้างทุนทางสังคม การบริหารความเสี่ยงและการเพิ่มศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวที่จะช่วยให้การดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนให้กับชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับทุนทางสังคม การบริหารความเสี่ยง ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวในภาคตะวันออกของประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของตัวแปรทุนทางสังคม การบริหารความเสี่ยง ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวที่มีผลต่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวในภาคตะวันออกของประเทศไทย

การทบทวนวรรณกรรม

ทุนทางสังคมที่เป็นของปัจเจกบุคคลไม่เพียงแต่นำไปใช้เพื่อประโยชน์ของบุคคลและชุมชนเท่านั้น แต่ยังมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจในระดับมหภาคอีกด้วย ทุนทางสังคม เป็นการสนับสนุนศักยภาพในการส่งเสริมการสร้างงาน ผู้ที่มีทุนทางสังคมสูงสามารถมีรายได้ทางเศรษฐกิจได้เร็วกว่าผู้ที่ไม่มี (Engbers & Rubin,

2018) และ วิสาหกิจชุมชนที่มีทุนทางสังคมซึ่งประกอบด้วยบรรทัดฐานทางสังคม ความไว้วางใจ และการสร้างเครือข่ายที่มีความสัมพันธ์กันมากจะส่งผลต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน (นงนุช ศรีสุข, 2563) รวมกับจากข้อมูลที่น่าสนับสนุนว่าทุนทางสังคมเป็นองค์ความรู้ที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางว่ามีผลช่วยให้สังคมบรรลุการเติบโตทางเศรษฐกิจในระดับที่ต้องการ และองค์ประกอบของทุนทางสังคมยังเป็นทรัพยากรการผลิตที่สามารถกระตุ้นการเติบโตทางเศรษฐกิจและสวัสดิการของประชาชนในท้องถิ่น (Daskalopoulou & Karakitsiou, 2020) ทุนทางสังคมเป็นทรัพยากรอันมีค่าที่สามารถนำมาประกอบเป็นสมการการเติบโตทางเศรษฐกิจได้ ทุนทางสังคมสามารถมีบทบาทสำคัญในการเติบโตทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้เพราะผ่านเครือข่ายและความผูกพัน ทุนทางสังคมไม่เพียงแต่รวมสังคมเข้าด้วยกันเท่านั้น แต่ยังรวมองค์ประกอบในการเติบโตทางเศรษฐกิจด้วย ทุนทางสังคมทุกรูปแบบมีความจำเป็นในสังคมเพื่อสนับสนุนการดำเนินการร่วมกันทุกรูปแบบ ซึ่งคาดว่าจะดำเนินต่อไปในไม่ช้า ในระยะยาวจะกลายเป็นเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการเติบโตทางเศรษฐกิจ (Zmyslony et al., 2020) ทุนทางสังคมเป็นเครื่องมือในการเพิ่มผลผลิตทางเศรษฐกิจที่ทำงานในลักษณะเดียวกับทุนมนุษย์ ทำให้สามารถจัดหาสินค้าเพื่อสังคมผ่านการมีส่วนร่วมในภาคสังคม

Zmyslony, Leszczynski, Waligóra & Alejziak (2020) ได้ศึกษาเรื่อง เศรษฐกิจแห่งการแบ่งปัน และความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยวที่มีการเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวแบบกระจุกตัวในมุมมองทฤษฎีทุนทางสังคม เพื่ออธิบายเกี่ยวกับความยั่งยืนของ การสร้างรายได้จากการพึ่งพาอาศัยกันโดยนำทฤษฎีทุนทางสังคมมาใช้เพื่อขยายคำอธิบาย ในบริบทของการท่องเที่ยว ที่มีการกระจุกตัวมากเกินไป พบว่า ระบบเศรษฐกิจแห่งการแบ่งปันส่งผลกระทบต่อธรรมชาติที่เชื่อมโยงทุนทางสังคม ซึ่งน่าจะนำไปสู่ความสมดุลที่ยั่งยืนมากขึ้น และทุนทางสังคมเป็นทรัพยากรอันมีค่าที่สามารถนำมาประกอบเป็นสมการการเติบโตทางเศรษฐกิจได้ ทุนทางสังคมสามารถมีบทบาทสำคัญในการเติบโตทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้เพราะผ่านเครือข่ายและความผูกพัน ทุนทางสังคมไม่เพียงแต่รวมสังคมเข้าด้วยกันเท่านั้น แต่ยังรวมองค์ประกอบในการเติบโตทางเศรษฐกิจด้วย ทุนทางสังคมทุกรูปแบบมีความจำเป็นในสังคมเพื่อสนับสนุนการดำเนินการร่วมกันทุกรูปแบบ ซึ่งคาดว่าจะดำเนินต่อไปในไม่ช้า ในระยะยาวจะกลายเป็นเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการเติบโตทางเศรษฐกิจ และระบบเศรษฐกิจแห่งการแบ่งปันยังส่งผลกระทบต่อธรรมชาติ ซึ่งน่าจะนำไปสู่ความสมดุลที่ยั่งยืนมากขึ้น

จากงานวิจัย ที่ได้ศึกษาทุนทางสังคม พบว่างานวิจัยในปัจจุบัน ให้ความสนใจ และใช้แนวทางในการศึกษาทุนทางสังคมตามแนวคิดทฤษฎีของ Robert Putnam เป็นตัววัดตัวแปรทุนทางสังคม ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ จะใช้ตัวแปรสำหรับโครงสร้างทุนทางสังคมอันประกอบด้วย ด้านบรรทัดฐานทางสังคม (Norms) ด้านความไว้วางใจ (Trust) และด้านเครือข่าย (Networks) ศักยภาพในการท่องเที่ยวคือความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่เอื้อ ในการพัฒนาและปรับปรุง หรือทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง รวมถึงความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยวที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวให้ตัดสินใจเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยว (ปาริฉัตร สิงห์ศักดิ์ตระกูล และ พชรินทร์ เสริมการดี, 2556) หลักเกณฑ์ในการพิจารณาและ การกำหนดศักยภาพหรือความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวนั้น ได้มีการกำหนดองค์ประกอบในการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวไว้หลากหลาย เช่น The Institute of Science and Technology of Thailand (2000)

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นการสร้างสมดุลที่เหมาะสมระหว่างการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรม มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อให้สามารถใช้ได้สำหรับคนรุ่นอนาคต ในขณะเดียวกันก็มีส่วนช่วยในการสร้างรายได้ การจ้างงาน และการอนุรักษ์ระบบนิเวศในท้องถิ่น การทำเช่นนี้ทำให้การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้เพิ่มการมีส่วนร่วมในเชิงบวกของการท่องเที่ยวในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ รวมถึงการลดความยากจนและการบรรลุเป้าหมายร่วมกันเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนให้แรงจูงใจทางเศรษฐกิจที่สำคัญสำหรับการปกป้องที่อยู่อาศัย รายได้จากการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวมักถูกส่งต่อไปยังโครงการอนุรักษ์ธรรมชาติหรือสร้างขีดความสามารถสำหรับชุมชนท้องถิ่นเพื่อจัดการพื้นที่คุ้มครอง นอกจากนี้ การท่องเที่ยวยังเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความตระหนักและส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงบวกเพื่อการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในหมู่ผู้คนนับล้านที่เดินทางไปทั่วโลกทุกปี (UNWTO, 2005) จุดมุ่งหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนคือ “เพื่อเพิ่มผลประโยชน์จากทรัพยากรการท่องเที่ยวสำหรับประชากรในชุมชนเจ้าบ้านในขณะที่รักษาความสมบูรณ์ทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนเจ้าบ้านและเสริมสร้างการคุ้มครองพื้นที่อ่อนไหวทางนิเวศวิทยาและมรดกทางธรรมชาติ” (United Nations, 2002) คุณภาพชีวิตเป็นหนึ่งในเป้าหมายที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่เกี่ยวข้องกับภาคการท่องเที่ยวในแง่ของการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวตลอดจนคำนึงถึงคุณภาพชีวิตของผู้อยู่อาศัยในแหล่งท่องเที่ยว (Crouch, & Ritchie, 1999; Hassan, 2000; Jeon et al., 2016) แนวคิดและองค์ประกอบการพัฒนาที่ยั่งยืน มีนักวิชาการในหลากหลายสาขาและสถาบัน ได้ให้ความหมายและองค์ประกอบการพัฒนาที่ยั่งยืนไว้ในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน เช่น กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2013) กล่าวว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน คือการพัฒนาที่เน้นให้มนุษย์คำนึงถึง ขีดจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติบนโลก และให้มีการดำเนินการพัฒนาควบคู่ไปกับการอนุรักษ์และฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้เป็นการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนทั้งในยุคปัจจุบัน และยุคต่อ ๆ ไป อย่างเท่าเทียมกัน หลักการสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การสร้างสมดุลระหว่าง 3 มิติ ของการพัฒนา

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้นประกอบกับผู้วิจัยพบว่า มีวรรณกรรมซึ่งได้ทำการศึกษาหรือทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทุนทางสังคม ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว การบริหารความเสี่ยง และการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนซึ่งเป็นตัวแปรที่มีวรรณกรรมหลากหลายงานศึกษาและค้นพบว่าตัวแปรเหล่านี้มีความสัมพันธ์เชิงอิทธิพลต่อกัน (Yulianti et al., 2024; Prayag et al., 2024; Mathole, 2024; Sah et al., 2024; Croes et al., 2024; Jiang & Wu, 2024; Sociologija I Prostor, 2024; Sirine, 2024; Shambour et al., 2024; Sirivadhanawaravachara, 2024; Jiang & Ritchie, 2024; Poulaki et al., 2024; Islam et al., 2024) ด้วยเหตุนี้ทำให้ผู้วิจัยสามารถตั้งสมมติฐานการวิจัยได้ทั้งสิ้น 4 สมมติฐาน ดังนี้

สมมติฐานการวิจัยที่ 1 ทุนทางสังคมภาคตะวันออกของประเทศไทยมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกของประเทศไทย

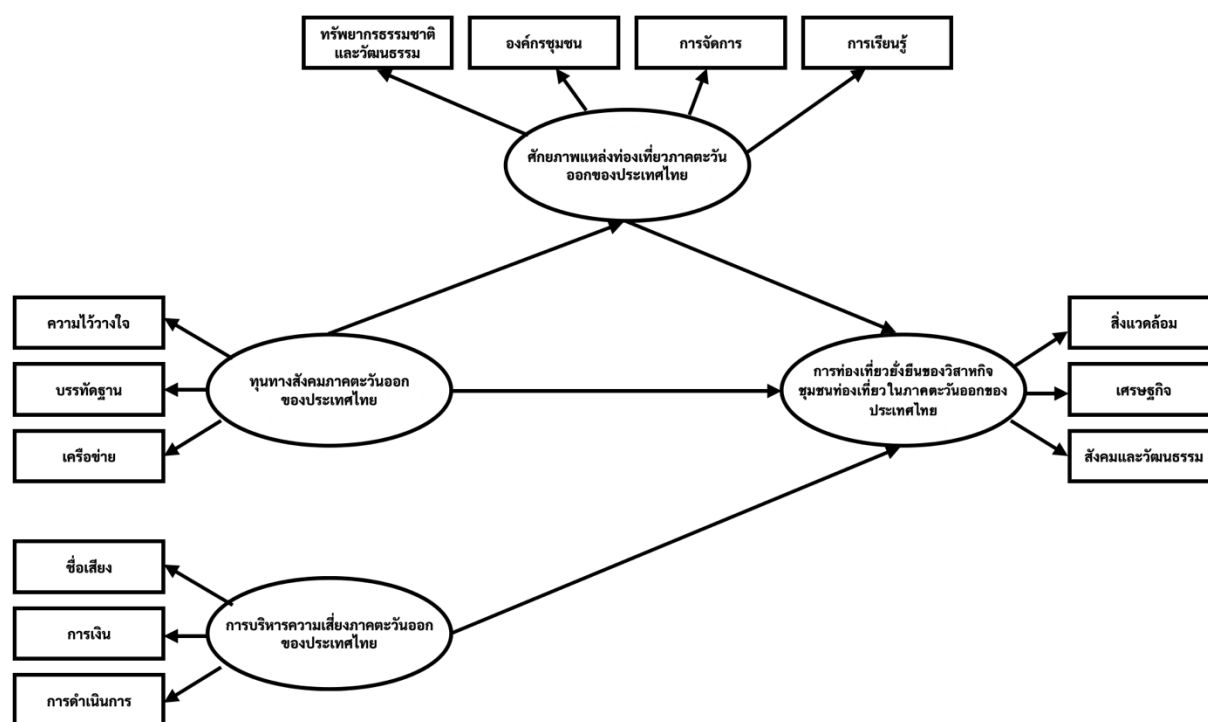
สมมติฐานการวิจัยที่ 2 ทุนทางสังคมภาคตะวันออกของประเทศไทยมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวในภาคตะวันออกของประเทศไทย

สมมติฐานการวิจัยที่ 3 ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกของประเทศไทยมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวในภาคตะวันออกของประเทศไทย

สมมติฐานการวิจัยที่ 4 การบริหารความเสี่ยงภาคตะวันออกของประเทศไทยมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวในภาคตะวันออกของประเทศไทย

จากการทบทวนวรรณกรรมและการสร้างสมมติฐานข้างต้นทำให้ผู้วิจัยสามารถสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรในการวิจัยคือ ประชาชนในภาคตะวันออก จำนวน 5,208,559 คน (สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง, 2567) ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบหลายขั้นตอนจากประชาชนในภาคตะวันออกของประเทศไทยให้มีตัวแทนในทุก ๆ ภูมิภาค เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลคือแบบสอบถาม โดยเก็บข้อมูลทั้งหมด 400 คน เพื่อให้สอดคล้องตามที่ Hair และคณะ ในปี 2011 ได้กล่าวเอาไว้เกี่ยวกับการกำหนดขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมต่อการนำมาใช้ในการวิเคราะห์ด้วยแบบสมการโครงสร้าง

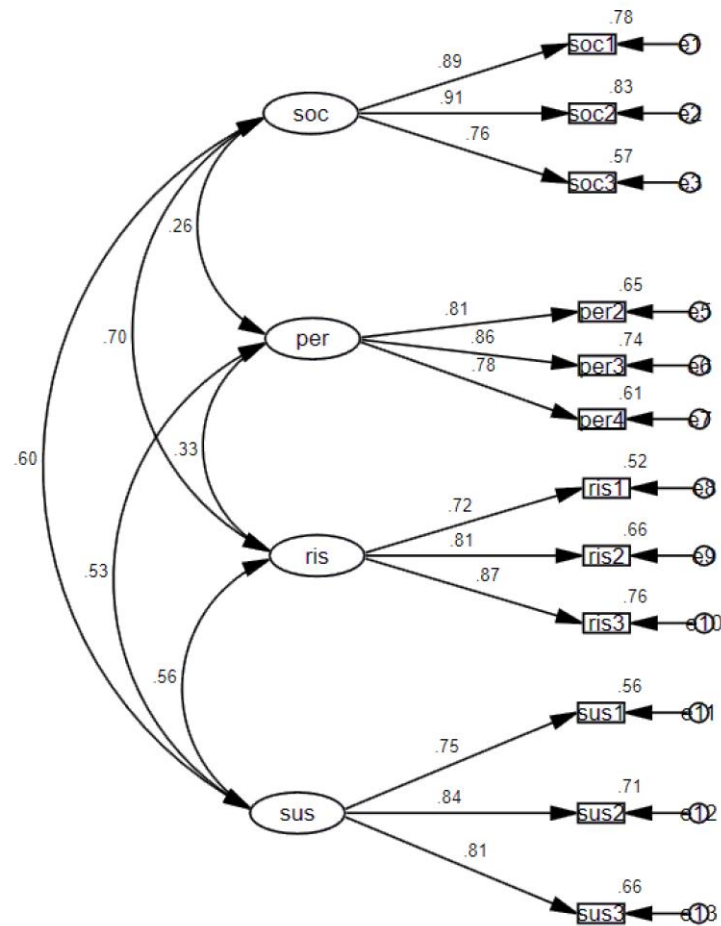
การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณที่รวบรวมข้อมูลทั้งจากแหล่งทุติยภูมิ เช่น วรรณกรรม ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจากแหล่งปฐมภูมิ โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูล จากนั้นใช้โปรแกรมสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาเพื่อบรรยายข้อมูล และสถิติเชิงอนุมาน เช่น การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของตัวแปรตามกรอบแนวคิดการวิจัย รวมถึงการวิเคราะห์เส้นทาง เพื่อทดสอบสมมติฐานและอธิบายอิทธิพลของตัวแปรทั้งทางตรงและทางอ้อม เครื่องมือที่ใช้ในการให้ข้อมูลซึ่งใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามซึ่งผู้วิจัยพัฒนามาจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องที่ผ่านการ

ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของเครื่องมือวัดด้วยการตรวจสอบค่าความตรงเชิงเนื้อหาและค่าความเชื่อมั่นโดยใช้วิธีการแอลฟาของครอนบาช ผลการทดสอบพบว่าค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของตัวแปรแฝงทดสอบทุกตัวนั้นสูงกว่า 0.70 ซึ่งสามารถสรุปได้ว่าเครื่องมือซึ่งได้แก่แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นนั้นมีความเชื่อมั่นสูงเพียงพอในการใช้เก็บข้อมูลเพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ทางสถิติในการวิจัยนี้ หลังจากเก็บข้อมูลแล้วผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์ตามกระบวนการการพัฒนาตัวแบบสมการโครงสร้างต่อไป

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยทำการกำหนดคำย่อเพื่ออธิบายแทนตัวแปรแฝงขององค์ประกอบภายในแผนภาพตัวแบบสมการโครงสร้างดังนี้ SOC หมายถึง ทุนทางสังคม, PER หมายถึง ศักยภาพ, RIS หมายถึง การบริหารความเสี่ยง และ SUS หมายถึง การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวในภาคตะวันออกของประเทศไทย

การทดสอบโมเดลการวัดด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบปัจจัยเชิงยืนยัน (CFA) เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือของมาตรวัด โดยผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันนั้น ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบด้วยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทำให้พบว่าในแต่ละองค์ประกอบทำให้ทราบว่าตัวแปรสังเกตได้บางตัวนั้นมีค่า Factor Loading ที่ต่ำกว่าเกณฑ์ และเมื่อพิจารณาค่าความกลมกลืนของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่าดัชนีความกลมกลืนบางค่าอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าเกณฑ์ จึงจำเป็นต้องพิจารณาเพื่อตัดตัวแปรสังเกตได้บางตัวออกจากองค์ประกอบ ซึ่งได้แก่ ตัวแปรสังเกตได้ per1 ทำให้ค่าความกลมกลืนที่ได้นั้นมีค่าดังนี้ $\chi^2 = 139.583$, $df = 48$, $p\text{-value} = 0.000$ (แม้ $p\text{-value}$ จะไม่เป็นไปตามเกณฑ์แต่สถิติไครสแควร์ที่ใช้ในการทดสอบนั้นเป็นสถิติแบบนอนพาราเมตริกซึ่งมีความ Sensitive ต่อจำนวนตัวอย่างที่มีขนาดมากจึงถือว่ายอมรับได้โดยพิจารณาค่าดัชนีความกลมกลืนอื่น ๆ ประกอบร่วมกัน), $\chi^2 / df = 2.908$, $GFI = 0.944$, $NFI = 0.951$, $IFI = 0.967$, $TLI = 0.954$, $CFI = 0.967$ และ $RMSEA = 0.069$ ซึ่งตีความได้ว่ามีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ตามเกณฑ์มาตรฐานตามที่ Hair et al. (2010) ได้กำหนดไว้ทุกค่า ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ภาพลักษณะผลการวิเคราะห์ตัวแบบการวัดแบบที่ผ่านการปรับปรุงแล้ว
(Adjusted Measurement Model)

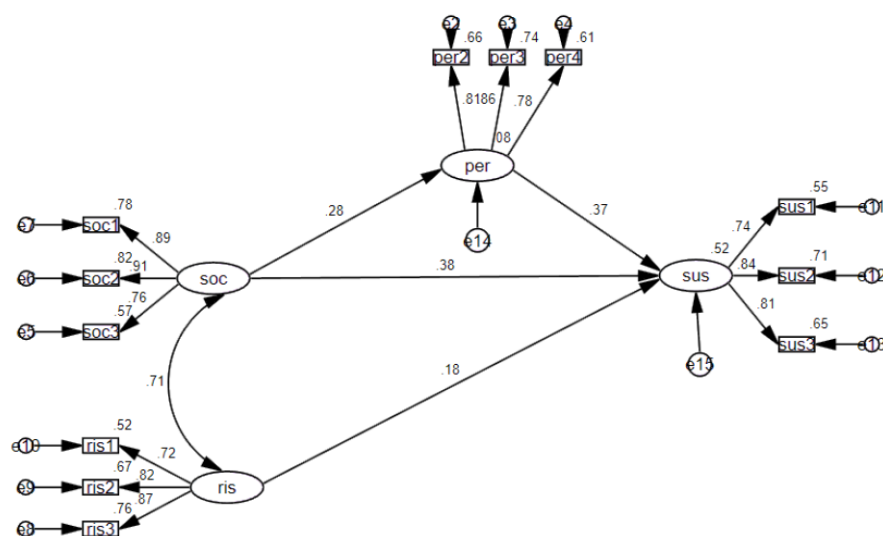
ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของตัวแบบการวัด โดยใช้เทคนิคเพื่อตรวจสอบ ความน่าเชื่อถือทางโครงสร้าง การทดสอบความเที่ยงเชิงเสมือน การทดสอบความเที่ยงตรงเชิงจำแนก และการทดสอบความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยอ้างจากวรรณกรรมของ Fornell and Larker (1981) และใช้ตัวแปรสังเกตได้ในโมเดลการวัดซึ่งมีจำนวน 13 ตัวแปร โดยนำเสนอได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าผลการทดสอบความน่าเชื่อถือทางโครงสร้างหลังการปรับปรุงโมเดล (คงเหลือตัวแปรสังเกตได้รวม 12 ตัวแปร) ค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงประกอบ และค่าเฉลี่ยความแปรปรวนที่สกัดได้

ตัวแปรแฝง	จำนวนตัวแปรสังเกตได้คงเหลือ	ค่า Construct Reliability	AVE
SOC	3	0.891	0.733
PER	3	0.858	0.668
RIS	3	0.844	0.644
SUS	3	0.843	0.641

จะพิจารณาได้ว่าค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงประกอบ (Construct Reliability) ของทุกตัวแปรมีค่ามากกว่า 0.60 ทุกค่า จึงสรุปได้ว่าตัวแปรแฝงแต่ละตัวแปรสามารถอธิบายการวัดชุดของตัวแปรสังเกตได้ทุกตัวแปรแฝงตามโมเดลการวัดที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น (Diamantopoulos and Siguaw, 2000 และ Saarani and Shahadan, 2012) ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเสมือน (Convergent Validity) โดยใช้การวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนเฉลี่ยที่สกัดได้ (Average Variance Exacted: AVE) ซึ่งจากตารางแสดงให้เห็นว่าค่า AVE ของแต่ละตัวแปรแฝงนั้นทุกตัวมีค่าสูงกว่า 0.50 ตามเกณฑ์ซึ่งแสดงให้เห็นความแม่นยำในการวัดตัวแปรที่เพียงพอเหมาะสม (Fornell and Larcker, 1981) ผลการทดสอบความเที่ยงตรงเชิงจำแนก (Discriminant Validity) อาศัยเกณฑ์จากวรรณกรรมของ Fornell and Larcher (1981) พบว่าค่ารากที่สองของค่าความแปรปรวนเฉลี่ยที่สกัดได้ของตัวแปรมีค่ามากกว่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์รายคู่ของตัวแปรแฝงแต่ละตัวกับตัวแปรแฝงอื่นในโมเดลจึงถือว่ามีความเที่ยงตรงเชิงจำแนกเพียงพอ (Hair et al., 2014) ซึ่งค่ารากที่สองของค่าความแปรปรวนเฉลี่ยที่สกัดได้ของตัวแปรที่ต่ำที่สุดมีค่าเท่ากับ 0.801 จึงถือว่ามีความเที่ยงตรงเชิงจำแนกสูงเพียงพอ

ผลการวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของตัวแบบจำลองสมการโครงสร้างที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นตามสมมติฐานที่ได้ตั้งเอาไว้ว่ามีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือไม่ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติจากการพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้องพบว่า แบบจำลองตามสมมติฐานนั้นจำเป็นต้องปรับแก้ แต่ไม่จำเป็นต้องใช้ค่า Modification Indices ในการพิจารณาเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่าง error term ของความแปรปรวนในแต่ละตัวแปรสังเกตได้เพื่อให้มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ การเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่าง error term ของตัวแปรสังเกตได้ใด ๆ นั้นไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นเพราะเมื่อปรับปรุงด้วยการตัดตัวแปรสังเกตได้ที่มีค่า factor loading ต่ำกว่าเกณฑ์ออกแล้วดัชนีความกลมกลืนนั้นถือว่าผ่านเกณฑ์ ซึ่งผลการพิจารณาค่าดัชนีบ่งชี้ความสอดคล้องกลมกลืน (Goodness of Fit Indices) มีค่า $\chi^2 = 150.023$, $df = 49$, $p\text{-value} = 0.000$, $\chi^2 / df = 2.908$, $GFI = 0.940$, $NFI = 0.947$, $IFI = 0.964$, $TLI = 951$, $CFI = 0.963$ และ $RMSEA = 0.072$ ทั้งนี้ลักษณะของแบบจำลองหลังการปรับปรุงแล้วนั้นเป็นไปดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 แสดงตัวแบบสมการโครงสร้างที่วิเคราะห์ได้ของงานวิจัยซึ่งผ่านการปรับปรุงโมเดลแล้ว

ตารางที่ 2 แสดงค่า p-value เพื่อสรุปผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

	สมมติฐาน	p-value	ผลการทดสอบสมมติฐาน
H1	ทุนทางสังคมภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย	0.001***	สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้
H2	ทุนทางสังคมภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการท่องเที่ยวยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย	0.001***	สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้
H3	ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการท่องเที่ยวยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย	0.001***	สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้
H4	การบริหารความเสี่ยงภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการท่องเที่ยวยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย	0.012*	สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05, ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ต่อมาผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพลจากการตรวจสอบน้ำหนักอิทธิพลของทุกปัจจัยโดยวิเคราะห์เป็นการตรวจสอบอิทธิพลทางตรง (Direct Effect) อิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect) และอิทธิพลโดยรวม (Total Effect) โดยนำเสนอผลการวิเคราะห์ได้ดังตาราง 3

ตารางที่ 3 แสดงการวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพลระหว่างตัวแปรในแบบสมการโครงสร้าง (Path Analysis)

ตัวแปรตาม (Dependent Variable)	R ²	อิทธิพล	ทุนทางสังคม (SOC)	การบริหาร ความเสี่ยง (RIS)	ศักยภาพ (PER)
ศักยภาพ (PER)	0.08	ทางตรง	0.279**	-	-
		ทางอ้อม	-	-	-
		โดยรวม	0.279**	-	-
ความยั่งยืน (SUS)	0.52	ทางตรง	0.381**	0.183*	0.372**
		ทางอ้อม	0.104**	-	-
		โดยรวม	0.484**	0.183*	0.372**

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p < .005$), ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($p < .001$)

อภิปรายผล

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับทุนทางสังคมของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนในภาคตะวันออก มีความคิดเห็นว่ารระดับความสำคัญของทุนทางสังคมของวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวในภาคตะวันออก มีระดับความคิดเห็นต่อระดับความสำคัญของทุนทางสังคมมากที่สุด ได้แก่ ด้านความไว้วางใจ ร่องลงมา ได้แก่ ด้านบรรทัดฐานทางสังคม และน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านเครือข่าย

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนในภาคตะวันออก พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นต่อระดับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ องค์ประกอบด้านการเรียนรู้ องค์ประกอบด้านการจัดการ องค์ประกอบด้านชุมชน และองค์ประกอบด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม มีความสำคัญอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์ระดับความสำคัญของความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวในภาคตะวันออก พบว่า มีระดับความคิดเห็นถึงความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวมากที่สุด ได้แก่ ความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม ความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ และความยั่งยืนทางด้านสังคม ตามลำดับ

4. ผลการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้างทุนทางสังคม ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการท่องเที่ยวยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวในภาคตะวันออก พบว่าค่าระดับความมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อกันอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติ และการทดสอบ ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเป็นปัจจัยส่งผ่านต่อความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวจากโครงสร้างทุนทางสังคม โดยการทดสอบ อิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อมพบว่าศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวมีอิทธิพลทางอ้อมต่อความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยว

ประเด็นสำคัญที่ได้พบจากผลการวิจัยในเรื่องนี้ ผู้วิจัยจะได้นำมาอภิปรายเพื่อสรุปเป็นข้อยุติให้ทราบถึงข้อเท็จจริง โดยมีการนำเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาอ้างอิงสนับสนุนหรือขัดแย้งได้ ดังนี้

1. จากผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ที่พบว่า การที่แหล่งท่องเที่ยว มีศักยภาพ จะส่งผล ที่ดีที่จะเป็นแนวทางในการพัฒนา แหล่งท่องเที่ยว ซึ่งจะเป็ผลสำคัญให้ตัดสินใจมาเที่ยว

2. จากผลการวิจัยพบว่า ทุนทางสังคมมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวของวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ที่พบว่า ทุนทางสังคมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน การท่องเที่ยวชุมชนจะต้องมีองค์ประกอบที่เป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชม อีกทั้งช่วยสนับสนุนให้ชุมชนนั้นประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน การศึกษาองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวจะส่งผลให้สามารถรู้ถึงศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ

3. จากผลการวิจัยพบว่า โครงสร้างทุนทางสังคม ส่งผลต่อความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนโดยผ่านศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว จากผลของการศึกษา สามารถสรุป อย่างนัยยะของผลของการวิจัย ที่กล่าวว่า ทุนทางสังคมมีผลโดยตรงต่อความยั่งยืนทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวชุมชน อีกทั้ง ทุนทางสังคม ยังเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้แหล่งท่องเที่ยวชุมชนมีการพัฒนาศักยภาพ อย่างยั่งยืน ส่งเสริม ให้คนในชุมชน ใช้ประโยชน์ร่วมกัน ของทรัพยากรในชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. สมาชิกวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยว ควรให้ความสำคัญเกี่ยวกับการที่ต้องทำให้ชุมชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

2. หน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมี นโยบาย และงบประมาณในการส่งเสริม ช่วยให้ชุมชนมีความร่วมมือร่วมใจกัน รักษาทรัพยากรของชุมชน สร้างให้ชุมชน มีทุนทางสังคม เพื่อที่จะทำให้ชุมชนนั้นมีความยั่งยืนทั้งด้านเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อม มีการให้ความรู้ อบรมถึงทุนทางสังคมมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาเฉพาะผลกระทบโครงสร้างทุนทางสังคมเพื่อการท่องเที่ยวยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวในภาคตะวันออก

2. การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามเพียงอย่างเดียว จึงทำให้มีข้อจำกัดสำหรับการวิเคราะห์ผลการวิจัย ดังนั้น ในการวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยควรทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เป็นบุคคล ควบคู่ไปกับการใช้แบบสอบถาม เพื่อเพิ่มความถูกต้อง ครบคลุม และใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- นงนุช ศรีสุข. (2020). ทูทางสังคมที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนศูนย์ข้าวบ้านจิก อำเภอดอนจาน จังหวัด สระแก้ว. *วารสารสหวิทยาการ*, 17(2), 78-101.
- ปาริฉัตร สิงห์ ศักดิ์ ตระกูล, & พชรินทร์ เสริมการดี. (2556). การศึกษาศักยภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนบ้านทุ่งมะปราง อำเภอดอนจาน และบ้านดอนพานัน อำเภอดอนจาน จังหวัดสกล. *วารสารสหวิทยาการ*, 27(83), 97-112.
- Alafeef, D. M. (2024). Critical Success Factors for Successful Construction Project Management: A Comprehensive Evaluation. *Journal of Lifestyle and SDGs Review*, 5(2), e02802. <https://doi.org/10.47172/2965-730X.SDGsReview.v5.n02.pe02802>
- Bauzinske, E., et al. (2017). *Opportunities in Europe for environmental labels*. London: Euromonitor International.
- Changalima, I. A. & Kimario, H. F. (2024). Tourism supply chain management: A bibliometric analysis of data from Scopus and Web of Science (2001–2023). *Tourism Critiques*. <https://doi.org/10.1108/trc-03-2024-0010>
- Chomphoothong, P., et al. (2022). Exploratory Factor Analysis on Tourism Attraction Affecting on Intention to Visit the Agro-Tourism in Prachuap Khiri Khan Province. *Journal of Business Administration and Social Sciences Ramkhamhaeng University*, 5(1), 36-52.
- Croes, R., Park, J.-Y., & Bonilla, J. (2024). Tourism and resident well-being: Balancing economic gains, social dynamics, and environmental challenges across urban and rural divides. *Tourism and Hospitality*. <https://doi.org/10.3390/tourhosp5040068>
- Crouch, G. I., & Ritchie, J. B. (1999). Tourism, competitiveness, and societal prosperity. *Journal of Business Research*, 44(3), 137-152.
- Daskalopoulou, I. & Karakitsiou, A. (2020). Regional social capital and economic growth: Exploratory evidence from testing the virtuous spiral vs. vicious cycle model for Greece. *Sustainability*, 12(15), 6037.
- Engbers, T. A., & Rubin, B. M. (2018). Theory to practice: Policy recommendations for fostering economic development through social capital. *Public Administration Review*, 78(4), 567-578.
- Hassan, S. S. (2000). Determinants of market competitiveness in an environmentally sustainable tourism industry. *Journal of Travel Research*, 38(3), 239-245.
- Irawadi, I., Jahroh, S., & Ramadyanto, W. (2024). Investment risk management of bulk LPG transportation station (SPBE) construction project in Sorong. *Asian Journal of Social and Humanities*. <https://doi.org/10.59888/ajosh.v3i2.447>

- Islam, M., et al. (2024). Analyzing the tourism risk perception (TRP) of Bangladesh. *African Journal of Tourism and Hospitality Management*, 3(1),214-229.
- Jiang, Y., & Ritchie, B. W. (2024). Collaborative structure and actions in tourism disaster management: The case of Cyclone Marcia in Central Queensland, Australia. In *Tourism, Cyclones, Hurricanes and Flooding*. <https://doi.org/10.21832/9781845419486-011>
- Jiang, Y. & Wu, K. (2024). The influence of social capital on farmers' tourism livelihood willingness—A study on Goulanyao Village. *Sustainability*, 16(22), 9751.
- Le-Klähn, D. T. & Edwards, D. (2014). Conference Report: The best education network think tank xiii: Engaging communities in sustainable tourism development, Taylors University, Kuala Lumpur, Malaysia 2013. *Journal of Hospitality, Leisure, Sport & Tourism Education*, 14, 1-5.
- Likitsarun, N. (2019). ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดพิจิตร. *Journal of Thai Hospitality and Tourism*, 14(1), 28-41.
- Mathole, L. M. (2024). Social media and decision-making in tourism. In *Social Media in Tourism*. <https://doi.org/10.4337/9781035309801.00029>
- Mitchell, R. L., et al. (2024). I'm not feeling it: The role of affective diversity in risk management and team performance. *Human Resource Management*. <https://doi.org/10.1002/hrm.22265>
- Poulaki, I., Kyriakaki, A. & Mavragani, E. (2024). Accounting outsourcing in tourism SMEs and financial risk mitigation. *Journal of Risk and Financial Management*. <https://doi.org/10.3390/jrfm17120528>
- Prayag, G., Chowdhury, M. & Moghadam, V. K. (2024). *Antecedents of social performance in tourism and hospitality firms: The role of employee resilience, transactive memory systems, and dynamic capabilities*. *Journal of Travel Research*. <https://doi.org/10.1177/00472875241291211>
- Rastegar, R. (2019). Tourism development and conservation, do local resident attitudes matter. *International Journal of Tourism Sciences*, 19(3), 181–191.
- Sah, R., Sengupta, S. & Kandpal, V. (2024). *The changing face of tourism: Smart tourism design and social media analytics*. In *Advances in Smart Tourism Systems*. <https://doi.org/10.1201/9781003559092-138>
- Shafiee, S., et al. (2019). Developing a model for sustainable smart tourism destinations: A systematic review. *Tourism Management Perspectives*, 31, 287-300.

- Shambour, Q., et al. (2024). A multi-criteria trust-enhanced collaborative filtering algorithm for personalized tourism recommendations. *Indonesian Journal of Electrical Engineering and Computer Science*. <https://doi.org/10.11591/ijeecs.v36.i3.pp1919-1928>
- Sirine, H. (2024). The social capital saga: Harnessing hyper adaptive business framework shaping financial destiny in a turbulent MSME world. *Journal of Adaptive Business Practices*. <https://doi.org/10.47747/snfmi.v2i1.2392>
- Sirivadhanawaravachara, A. (2024). Thailand as a world top tourism destination. *World Journal of Advanced Research and Reviews*. <https://doi.org/10.30574/wjarr.2024.24.2.3362>
- Sokhanvar, A. (2019). Does foreign direct investment accelerate tourism and economic growth within Europe?. *Tourism Management Perspectives*, 29, 86-96.
- Yudha, P., Radian, D. O. & Akbar, F. A. (2019). Urban tourism based on social capital development model. *Indo American Journal of Pharmaceutical Sciences*.
- Yulianti, N., et al. (2024). Social media marketing strategy to promote sustainable tourism in Bantaeng Shallot Farms. *Journal of Management and Administration Provision*. <https://doi.org/10.55885/jmap.v4i3.367>
- Zmysłony, P., et al. (2020). The sharing economy and sustainability of urban destinations in the (over) tourism context: The social capital theory perspective. *Sustainability*, 12(6), 2310.
- Zmysłony, P. & Pawłusiński, R. (2020). Tourism and the night-time economy: The perspective article. *Tourism Review*, 75(1), 194-197.